

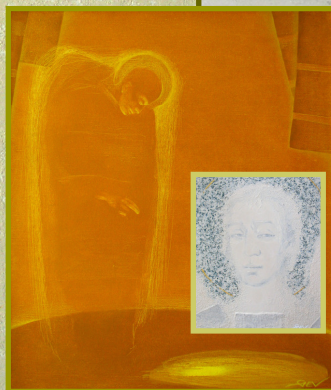
АНДРЕЙ ЯНЕВ: ТИХА СВЕТЛИНА АНГЕЛИ

ANDREY YANEV: SILENT LIGHT - ANGELS

Mount Athos and Bulgarian Culture

проф. Мирослав Дачев,
ръководител на проекта
"Света Гора
и българската култура"
към
Висше училище
по застраховане и финанси

Официално **две**, а всъщност **три** са изложбите, които Андрей Янев поднася за Света Гора. Първата, през октомври 2006 в СГХГг "Тиха светлина", уж бе *пренесена* в Софийската духовна семинария през ноември същата година. Но всеки, който е посетил двете изложби, е усетил огромната промяна, която мястото на Семинарията извърши с изложбата. Тя бе различна и като композиционно представяне, и като ритуалност на откриването, и като цялостно светоусещане – сякаш светлината бе и по-силна, и по-тиха. Така темата Света Гора заживя по два начина и в творчеството на Андрей Янев, и в духовния свят на тези, които не останаха равнодушни към събитието през 2006.

Сега, две години по-късно, не столичният град, а столицата на културата, приютява третата изложба на Андрей Янев. За нея е невъзможно да се говори отвъд първите две, тъй като тя съвсем очевидно изписва линията на приемственост. В нея присъстват творби от 2006, а чрез тях и светоусещането от изложбите в СГХГ и Семинарията. Денят на откриването отново е празник в църковния календар и отново симптоматичен за изложбата. Три неща обаче настояват и върху различия, две от тях отново очевидно. Първото е промененото заглавие на изложбата. Второто са новите творби. Третото, без което първите две са невъзможни, е *промяната* в Андрей Янев. Тя изисква по-особени сетива и духовна близост.

Света Гора е топос в картините на Андрей Янев в резултат на девет негови пътувания до Атон през периода 2005-2008. Темата обаче присъства в платната и мислите на Янев и преди художникът да стъпи на полуострова. Атон обединява и придава дълбочина на ранните визии, облича мистичното в конкретика, поражда ново тайнство. Пътниците на Янев откриват дълго търсената идентичност, ямурлуците заменят яркостта си в нова смирена тоналност, краката извървяват пътя към храма, ръцете сключват молитвени жестове, прошката открива къде и защо е родена и превърната в житейско поведение.

Чрез Света Гора Янев не открива нова тема, а открива и назовава фрагменти от своята душевност. Разпилявани през годините в посоките на различни търсения, сега те се събират в едно. Света Гора продължава и осмисля търсенията на художника, навлиза в света на почерка му – като рисунък, като тоналност, като цялостно възприятие. Това настоявах през 2006, беше просто интуиция. Сега осъзнавам, че наистина е така. И ражда нова интуиция – Андрей се променя видимо, но същевременно не отказва старите светове, приобщава ги към новото светоусещане. Те са диалогични и позволяват това. Андрей Янев се изразява с нови творби и техники, но се самоназовава без притеснение със стари, ако те изразяват точно духа на новите търсения.

Тази приемственост имам предвид, този диалог между творби, почерци и търсения. Лице на новата изложба е “стара” картина, *“Ангелска песен”*, стояла кротко в стелажа в дома му, близо до нашите разговори. Стоял съм с гръб към *“Спящи ангели”* много пъти, така бе поставена в интериора на дома му. Сега първата е лице, а втората част от сърцевината на изложбата. Извикани са, за да разказват и осмислят новите търсения, защото са едно цяло. И го правят успешно: песенното и светлината се свързват синестезийно чрез думата **тиха**, както и чрез **съня**. Така, както идват, възвестяват и си отиват ангелите – чути и видими за едни, недоловими за други. Като песенен сън.

Акварелите, които рисува Андрей Янев, не представят отделни манастири или пейзажи от Атон, а събирателни образи. Едновременно конкретни, позволяващи да бъдат положени до фотография, и едновременно символни – това са манастирите и пейзажите, към които пътуват неговите пътници, в които търсещият иска да научи кой е, а листата на маслиновите дървета са покрили изписаното по всяко от тях Божие име с тихата светлина на молитвите. Тези маслинови дървета се умножават в картините му, носят уханието и визията на реалността, прелестта на митологичните разкази, бита на монасите, те са паноптикум – в тях сякаш всичко се вижда, през тях се чете. Открих за себе си, че Андрей обича да чете света през образа на маслината.

Ако се разходим из галерията от картини на Андрей Янев, маслени бои, двете картини под надслов “Близо до морето” и “Път”, както и “Пътека”, подсказват и един несъзнат копнеж по Атон. Този копнеж е видим и в “Отношения”, и в “Благословия”. “Поклон на земята” е друго усещане за Атон. След “Легенда” и “Нова легенда”, Света гора сякаш не само добавя нови и нови легенди, а изписва истината за легендата изобщо. Тази разходка продължава и през 2008. И наистина добавя още и още към старите разкази – вижте акварелите “Атон”, “Кутлумуш”, “Симонопетър”, “Ватопед”, както и ангелските портрети.

Света Гора при Янев е тема, към която той е пътувал. Вижте “Архангел”, “Среща”, “Умиление” – сякаш родени от нечутия разказ за “Достойно ест”, който келията разказва, сякаш видени по пътя към Лаврата, до извора, бликнал от жезъла на Св.Атанасий, или пък огледали се в падащите лъчи върху чудотворната Богородична икона в Ксенофонт. Същото може да се каже за “Спящи ангели” и “Пътници-поклонници”, последната носеща конотациите на предсказан автобиографизъм.

Света Гора е тема, която е пътувала към него. В това се убеждавам всеки път, когато – през картините и рисунките, които все още не е показал на много хора – проследявам как мястото му се разкрива, отблагодарява му се за неговото упорство, за трудностите и радостите по време на пътуванията.

Любимите кипариси откриват местата си, камбаните са уловени в мига на тържествена молитвена смълчаност. Пред-глас. Очакване. Синестезия, която провокира всички сетива още с избора на заглавие на изложбата: “Тиха светлина”, образ и звук, молитва и мълчание, вглеждане и себепознание, сила и вяра в едно. А сега и с дописването: Ангели. С внушението на благовестието, но и на справедливостта и наказанието; с внушението за надеждата и съхранеността, с непоклатимите устои на вярата. И всичко това – в навечерието на празника на светите Архангели.

И ето че стигнахме до същността на *промяната*. Образи като “*Магдалина*” и “*Невеста Невеизвестна*” бяха невъзможни преди и очаквани сега. Ангелогласното пеене на отците в Симонопетър и цялата атмосфера в манастира, от която струи преклонение и любов към равноапостолна Мария Магдалина, ктиторица на манастира, отварят сетивата по друг начин. Те са способни да родят разкази, картини, скулптурни образи, да карат поета да опъне до крайност струните на поетичните конвенции, а фотографът да добави към наличната оптика функцията въображение. В Симонопетър образът и словото наистина изпадат в състояние на мечтаене.

В състояние на мечтаене можеш да попаднеш и по време на служба при произнасяне на думите на Богородичния акатист – в Светогорските манастири, нали са градина на Божията майка, правят това по превъзходен начин. “Хере, Нимфе, Анимфете” звучеше и в Симонопетър, и във Ватопед, и във Филотей – все ангелогласно, но най на място бе в Дионисий, пред Богородичната икона, пред която патриарх Сергей за пръв път е пял Богородичния акатист – полуунищожена от посегателствата върху нея и изтеклото миро. И ето че песенното отзвучава в нов картинен сюжет. Ражда се “Невеста неневестна”.

Живеенето в Светогорските манастири, което за тези девет експедиции надхвърля два месеца, прокарва пътища към душата. Случило е с всеки, случило се е и с Андрей Янев. Изложбите през 2006 са плод на едно докосване до душата, изложбата през 2008 – на друго: много по-силно, кумулативно, разтърсващо. Новите творби на Андрей Янев сега са плод на впечатления, пропити с множество разкази, песнопения, икони, стенописи, книги, природа, които са имали щастието да се насложат върху предходните. В пътуването към себе си Андрей е изминал не *повече* път, а по-богат и промислен път. Резултатът е това ново виждане – много по-знаково, много по-диалогично.

Резултатът е това ново виждане – много по-знаково, много по-диалогично. Творбите му преди отваряха лични вселени, сега – при това видимо – отварят вселените на различни култури и особено силно – тази на Света Гора. Културните кодове присъстваха и преди, но сега са много по-мъдри. Какво стои зад тази неочаквана фигура? Вижте *“Невеста неневестна”*. Изкуствоведът би заподозрял в усмивката, че върху иконографско Богородично изображение е положен едва доловим почерк на Леонардо. Семиотикът би поел в посоката на примамващия палимпсест, който отвежда образа към Иверските изображения на Божията майка – носът, устните, погледът контаминират Портаитиса с други Богородични икони от Ивирон и Ксенофонт, носят спомена за тях. Този спомен е пречупен от Андрей Янев през неговия собствен почерк. Резултатът – една прекрасна картина.

Най-вероятно художникът е видял своя Богородичен образ, слушайки ангелогласното акатистно пеене в меката светлина на храмовите Богородични изображения. Важното в случая е, че създава нова стилова фигура в своето творчество – и като почерк, и като название. Съзнателно много пъти използвах думата “ангелогласно” – и защото е канонична, и защото е подходяща за Светогорското песнопение. Сега **гласът** привидно провокира **тихата** светлина, а всъщност и придава ново измерение: тя пак е **тиха**, но по-тържествена за онзи, който има сетивата да я улови. Тя носи и утеха, и надежда; нашепва добрата вест, а ангелите знаят кога, къде и как да я отнесат. Тихата светлина тихо се превръща в **евангелие** за българската живопис.

“Ангел”, “Архангел”, “Ангелска песен”, “Ангел пазител”, “Спящи ангели”, “Благовещение” – не търсете в тях на всяка цена каноничната обвързаност, защото няма да ги разберете – нито като йерархия, нито като имена, нито като иконография. Това е светско изкуство. Но в най-добрия смисъл на думата – онзи, който без да се вписва в църковния канон, доближава до разбирането на *същото*, усилва вярата в Бога и в човека, дава криле на надеждата за по-добър свят, прогонва злото от храма на изкуството и човешкия храм. Ако изпуснем тази нишка на четене на картините на Андрей Янев, всички тези думи се превръщат в ненужни клишета.

Затова нека оставим думите и се потопим в образите. Техният тих глас може и ще ни разкаже много истории – защо Магдалина потъва в образа на Тревожно спокойствие, а Невеста Неневестна излъчва надежда. И други, разбира се. В някои от тези истории ще открием не само Андрей, но и себе си.

А на въпроса дали ние вече знаем кои сме, не очаквайте лек отговор, нито пък четете заглавието на една от най-провокативните картини на Андрей Янев буквално (Той вече знае кой е). Истините за себе си и света откриваме и осъзнаваме бавно и мъчително.

А и предстоят нови пътувания, нови изложби. Търсенето-знание е някъде там.